

# نشر آثار کتابداری و اطلاع‌رسانی در کتابخانه ملی ایران تا سال ۱۳۸۷

• سید کاظم حافظیان رضوی

کتابدار و معاون مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهرداری تهران

• ملیحه کرباسیان

کارشناس ارشد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

• پوریا شیبانی‌راد

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی

## چکیده

سال ۱۳۸۷ خورشیدی مصادف با هفتاد و یکمین سال تأسیس کتابخانه ملی ایران است. این کتابخانه پس از ادغام چندین سازمان در آن، در حال حاضر با نام «سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران» فعالیت می‌کند. از جمله فعالیت‌های ارزشمند این کتابخانه، تولید و نشر آثار کتابداری و اطلاع‌رسانی است. بدیهی است این فعالیت‌ها به دلایل گوناگون با افت و خیزهایی همراه بوده است. مطالبی که با عنوان «نشر آثار کتابداری و اطلاع‌رسانی در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران تا سال ۱۳۸۷» در پی می‌آید ضمن اشاره به نقاط قوت و ضعف فعالیت‌های انتشاراتی این کتابخانه در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، با مجموعه‌ای از اطلاعات کتابشناختی و چکیده این آثار همراه شده است.

**کلیدواژه‌ها:** انتشارات کتابخانه ملی ایران، نشر آثار کتابداری و اطلاع‌رسانی، نقد نشر

مقدمه علمی و شیرین استاد عبدالله انوار، مورخ اسفند ۱۳۴۳. بنابراین کتابخانه ملی در ۲۲ سالگی دو اثر بسیار مهم و به‌جاماندنی که هنوز دنباله آنها ادامه دارد و منتشر می‌شود، به جهان کتابداری ایران عرضه کرد. آثار بعدی موکول است به سال ۱۳۵۲ و سال‌های پس از آن که ذیلاً به شرح آنها خواهیم پرداخت.

باید به خاطر داشت که در هیچ یک از اساسنامه‌ها، اهداف، و وظایف کتابخانه ملی تا قبل از تصویب اساسنامه جدید که کتابخانه ملی را به مؤسسه‌ای مستقل تبدیل کرد، جمله‌ای که دال بر پژوهش و نشر باشد نیامده است. کتابخانه ملی در قالب آن اساسنامه‌ها و وظایف همانند یک کتابخانه عمومی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران از ادغام سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی و سازمان اسناد ملی ایران با کتابخانه ملی ایران شکل گرفته است. آنچه در این مقاله مد نظر و بررسی قرار می‌گیرد، اطلاعات کتابشناختی آثار کتابداری و اطلاع‌رسانی است که کتابخانه ملی ایران از آغاز حیات خود (۱۳۱۶ ش) تا امروز (۱۳۸۷) منتشر کرده است. طی هفتاد سالی که از عمر کتابخانه ملی می‌گذرد، اولین اثر چاپ شده‌اش کتابشناسی ملی است که در سال ۱۳۴۳ منتشر شد و در آن فهرست کتاب‌های سال ۱۳۴۲ منعکس است. در همان سال کتاب وزین دیگری به نام فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران به چاپ رسید که موشح است به

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران از ادغام سازمان مدارک فرهنگی و انقلاب اسلامی و سازمان اسناد ملی ایران با کتابخانه ملی ایران شکل گرفته است



آن هم در نوع ابتدایی آن ظاهر شده است. تنها در اساسنامه مصوب سال ۱۳۶۹ است که در بند ۴ اهداف آن می‌خوانیم: «پژوهش و برنامه‌ریزی علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی و شرکت در تحقیقات و فعالیت‌های بین‌المللی ذریبط» از وظایف کتابخانه ملی است بدیهی است که نتیجه پژوهش‌ها باید منتشر شود. در واقع در بندهای ۴-۷ این اساسنامه همه جا مسئله نشر مستتر است در حالی که در اساسنامه‌های سابق چنین اشاره‌هایی وجود ندارد. با این‌همه می‌بینیم که در زمان ریاست دکتر مهدی بیانی، چند کتاب منتشر شده، از جمله در سال ۱۳۲۸ کتاب فهرست نمایشگاه خطوط خوش کتابخانه ملی، در ۹۲ صفحه، در سال ۱۳۳۲ فهرست نمایشگاه آثار خواجه نصیرالدین طوسی در کتابخانه ملی در ۱۳ صفحه، و فهرست نمایشگاه آثار شیخ الرئیس ابوعلی سینا در کتابخانه ملی در ۱۰ صفحه منتشر می‌شوند ولی ناشر هیچ‌یک از آنها کتابخانه ملی نیست بلکه آنها به همت دانشگاه تهران یا انجمن آثار علمی و نظایر آن منتشر می‌شود. همچنین ابراهیم صفا، دومین رئیس کتابخانه ملی، کتاب بسیار ارزشمند نقش کتابخانه‌ها در آموزش سالمندان و آموزش اساسی را ترجمه می‌کند که توسط یونسکو در سال ۱۳۳۹ چاپ و منتشر می‌شود. در واقع اینها را باید جزو آثار کتابخانه ملی دانست، با این احتساب که در آن زمان کتابخانه ملی خود نه چاپخانه‌ای داشت و نه بودجه‌ای که بتواند مستقلاً به چاپ آنها دست یازد.

از طرفی در اساسنامه فعلی کتابخانه ملی در موارد ۲ و ۳ و ۵ از وظایف مدیریت پژوهش و آموزش آمده است:

- چاپ و انتشار مطلوب آثار تدوین شده به منزله الگوی نشر کتابخانه‌ای.
- چاپ و انتشار انواع ابزار لازم برای فعالیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و سندآرایی.
- همکاری با دیگر نهادهای انتشاراتی (دولتی و خصوصی) برای انتشار منابع مورد نیاز سازمان.

از آنجا که حضور جمعی از کتابداران متخصص در کتابخانه ملی ایران نقش بسیار مثبتی در انتشار آثار تخصصی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته است، یادآوری ادغام مرکز خدمات کتابداری (از واحدهای وزارت فرهنگ و آموزش عالی) در سال ۱۳۶۲ و هجرت جمعی کتابدار فعال و عالم، به کتابخانه ملی ایران ضروری است. انتشار طیف گسترده‌ای از منابع در موضوع‌هایی چون کتابداری و اطلاع‌رسانی، نسخه‌های خطی، کتابشناسی‌ها و ابزارها و استانداردهای لازم برای بهره‌گیری کتابداران در کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی و دانشگاهی و همچنین آموزش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از جمله فعالیت‌های انتشاراتی کتابخانه ملی ایران بوده است که به نشر آثاری چون: سرعنوان‌های موضوعی فارسی؛ فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان؛ گسترش رده‌بندی‌های دیوئی و کنگره در موضوع‌هایی چون: تاریخ، جغرافیا، ادبیات، ایران، اسلام، حقوق

## بیشتر اعضای هیئت علمی کتابخانه دغدغه کار و نشر آثار مورد نیاز حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران را داشته و در همین حوزه کام برداشته‌اند

و فلسفه اسلامی و همچنین برخی زبان‌ها؛ اصطلاحنامه‌ها (فرهنگی و پزشکی)؛ استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی، دانشگاهی، آموزشگاهی و زندان‌ها؛ دایرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ فهرست نسخه‌های خطی؛ نشریه وزین فصلنامه کتاب؛ اصطلاحنامه دو زبانه کتابداری و ده‌ها اثر دیگر انجامیده است. مروری بر کارنامه نشر کتابخانه ملی ایران نگارندگان را به دریافت نتایج زیر رهنمون شد:

• نخستین اثر منتشر شده کتابخانه ملی ایران کتابشناسی ملی ایران است که جلد اول آن در سال ۱۳۴۲ شمسی منتشر شده است.

• انتشارات کتابخانه ملی ایران هدفمند و با انگیزه بوده است. بیشتر آثار منتشر شده با دو هدف افزایش و قانونمند ساختن دانش و فن کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران و در عین حال آشنا نمودن جامعه علمی و فرهنگی ایران با آثار موجود کتابخانه ملی ایران انتشار یافته است.

• بیشتر اعضای هیئت علمی کتابخانه دغدغه کار و نشر آثار مورد نیاز حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران را داشته و در همین حوزه کام برداشته‌اند.

• انتشارات در کتابخانه ملی ایران همیشه از سیاست یکدستی پیروی نکرده است، زمانی به چاپ فهرست نسخ خطی و در برهه‌ای به چاپ تصویری روزنامه‌های قدیمی و گاهی به انتشار ترجمه آثاری چون مجموعه گزیده مقالات ایفلا و کاملیس و ... پرداخته است. تداوم انتشار این آثار نیز به چشم نمی‌خورد.

• طیف‌های گوناگونی از نگاه فنی (در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی) در کتابخانه اثرگذار بوده‌اند. گاهی نگاه آموزشی و زمانی نگاه خدمات فنی و عملیاتی و هر دو طیف بر نگاه مطالعات نظری غالب بوده‌اند.

• همکاری با دیگر نهادهای انتشاراتی (دولتی و خصوصی) زیاد پررنگ نیست و جای آن در کارنامه کتابخانه ملی ایران بسیار ناچیز است (کمتر از یک درصد) در حالی که این نقش می‌تواند در حوزه نشر آثار وزین کتابداری و اطلاع‌رسانی امروز کشور- در صورتی که درست ایفا شود- بسیار مؤثر واقع گردد.

• حرکتهای اثرگذار همچون انتشار سرعنوان‌های موضوعی فارسی؛ فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان؛ دایرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ تدوین و گسترش رده‌ها (دیوبی و کنگره) در صورتی که سیر نظام‌مندی را طی کرده باشد آنقدر کند و آرام است که احساس نمی‌شود.

• از نظر ساختار ظاهری با توجه به الگو بودن آثار کتابخانه ملی ایران جا دارد دقت بیشتری در کتاب‌آرایی به عمل آید. ساختار و بخش‌های تنظیم‌شده کتاب‌ها بر اساس استانداردهای کتابداری و ویراستاری از خوب تا ضعیف قابل ارزیابی است.

• نقش بسیار تأثیرگذار بخش قابل توجهی از آثار پایه در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران که به وسیله کتابخانه ملی ایران و تا حدودی به موقع انتشار یافته است غیر قابل انکار است. گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی و غیر دانشگاهی از انتشارات کتابخانه ملی بهره‌ها گرفته‌اند.

• الهام بخش بودن آثار منتشرشده نیز از جمله ویژگی‌هایی است که ناگزیر به بیان آن هستیم. در واقع می‌توان از نقش هدایتی - تخصصی آنها در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران دفاع کرد.

• چاپ‌ها و ویرایش‌های متعدد برخی از آثار خود نشان‌دهنده استقبال و نیاز جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران - و در مواردی مؤسسات کتابداری و کتابخانه‌های بزرگ جهان - به آنها و در عین حال توجهی است که پدیدآورندگان به بازخوردها و پیشنهادات و انتقادات استفاده‌کنندگان دارند.

• با توجه به تحولات شتابان حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در پرتو فراهم آمدن فناوری‌های اطلاعات و اطلاع‌رسانی، جای آثار این حوزه بسیار خالی است، گویانکه در مجموعه مقالات ایفلا و فصلنامه کتاب و بنا به ضرورت در دایرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی مطالبی آمده است ولی این در سطحی که از کتابخانه ملی ایران انتظار می‌رود، نیست.

بدون شک نقش انتشاراتی کتابخانه ملی ایران در صورتی که با بخش خصوصی تعامل و همکاری بیشتری داشته باشد می‌تواند اثر گذارتر باشد.

در هفتادمین سال تاسیس کتابخانه ملی ایران با قدرشناسی و سپاس از تلاش‌هایی که تا کنون انجام شده، با نگاهی به نقاط قوت و ضعف اعلام شده در انتشارات آن راه توسعه و تعالی در پیش گرفته شود، انشاءالله.

فهرست حاضر بر مبنای تاریخ آخرین ویراست کتاب‌های تنظیم شده است. برای اطلاع بیشتر خوانندگان تاریخ ویراست اول نیز پس از تاریخ ویراست آخر در قسمت اطلاعات کتابشناختی داخل پراوتز آورده شده است. آثار پیاپندی که هنوز نشر آنها ادامه دارد با علامت خط تیره بعد از تاریخ مشخص شده است.

۱. کتابشناسی ملی ایران، ۱۳۴۳-۱۳۷۵. / تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۴۳-۱۳۸۰. شامل مشخصات کتابشناختی کتاب‌هایی که در هر سال در ایران منتشر می‌شود و به کتابخانه ملی ایران رسیده است. این کتابشناسی گاه سالانه و گاه فصلی و گاه شش ماه یکبار منتشر شده است. متأسفانه در سال‌های ۱۳۴۷ و ۱۳۴۸ منتشر نشد. شیوه تنظیم آن بر مبنای رده‌های کلی موضوعی است، ولی از سال ۱۳۶۲ بعد این کتابشناسی با در نظر گرفتن استانداردهای بین‌المللی تدوین شد که حاوی فهرستبرگه کامل هر کتاب است به نحوی که کتابداران بتوانند با رونویسی از آن مشکل فهرست‌نویسی و رده‌بندی کتاب‌های جاری خود را حل کنند. کتابشناسی ملی با تنظیم جدید همچنین مرجع مفیدی برای انتخاب کتاب در کتابخانه‌ها و آشنایی محققان با انتشارات ایران است. چاپ این کتابشناسی از سال ۱۳۷۶ متوقف شد و پس از آن کتابشناسی ملی سالی یکبار به صورت لوح فشرده منتشر می‌شود.



۲. فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی / فراهم آورنده: سید عبدالله انوار. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۴۳ -

این کتاب شامل مشخصات نسخ خطی موجود در کتابخانه ملی ایران است. در واقع این اثر نشان‌دهنده توانمندی‌های شگفت‌انگیز دانشوران و بزرگان علم و ادب ایران در دانش و فرهنگ اسلامی است که از سال‌ها پیش برای ما به یادگار مانده است. در این مجموعه علاوه بر معرفی نسخ خطی چکیده‌ای از مباحث مطرح شده در این آثار آمده و ویژگی‌های ظاهری نسخه و تاریخ احتمالی آن نیز آورده شده است. ده جلد این مجموعه توسط عبدالله انوار تهیه شد و ۱۲ جلد بعدی توسط علینقی منزوی، حبیب‌الله عظیمی، رضا خانی‌پور، امیره ضمیری، و زهرا معیری آماده شدند.



۳. کتابخانه ملی ایران / مرتضی سادات صوتی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۲، ۴۱ ص. اولین کتابی است که درباره کتابخانه ملی ایران منتشر می‌شود. پس از ذکر تاریخچه‌ای کوتاه به توصیف مشخصات و خدمات آن می‌پردازد. در انتها زندگینامه مختصری از هریک از مسؤولان کتابخانه از سال ۱۳۱۶ تا ۱۳۵۳ و نیز تصاویری از نسخ قدیمی و تابلوهای موجود در کتابخانه آورده شده است.



۴. فهرست موضوعی کتاب‌های موجود در بازار ایران / خسرو کریمی، پروین استخری. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۴ و ۵۹۶ ص.

این فهرست نخستین صورت کتاب‌های موجود ناشران است و به صورت موضوعی تنظیم شده است. نام ۳۳۱۵ کتاب در آن آمده است. در انتها فهرست نام کسان و نام کتاب‌ها آمده است. در غرب به چنین کتاب‌هایی بوکس این پرینت می‌گویند، که از ابزار اولیه انتخاب و سفارش کتاب به حساب می‌آید. بوکس این پرینت ما به همین جا ختم می‌شود تا اینکه در سال ۱۳۷۹ مؤسسه فرهنگی هنری



جهان کتاب به انتشار چنین فهرستی به نام راهنمای بازار کتاب دست یازید، اما این فهرست هم پس از شش شماره (از سال ۱۳۷۹-۱۳۸۳) متوقف شد.

۵. سفرنامه/ فدت افاناس یویچ کاتف؛ ترجمه محمد صادق همایونفرد. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۶، ۱۰۲ ص.

سفرنامه فدت کاتف بازرگان نکته‌سنج و فعال روسی است که شرح مشاهدات خود را در ایران در سال‌های ۱۶۲۳-۱۶۲۴ میلادی به رشته تحریر درآورده است.

۶. فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی / بیژن سرتیپ زاده، کبری خداپرست. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷، ۳۲۷ ص.

این کتاب دارای ۵۲۵ عنوان از مجلات بین سال‌های ۱۳۲۲ تا ۱۳۵۴ است. کتاب از نظم الفبایی برخوردار است و اطلاعات کامل هر مجله را به دست می‌دهد. برای سهولت بیشتر در رسیدن به مطالب مورد نظر چهار نمایه در آخر کتاب وجود دارد: نمایه نام کسان؛ نمایه مؤسسات و سازمان‌های ناشر؛ نمایه مجلات شهرستان‌ها؛ نمایه مجلاتی که در خارج از ایران منتشر گردیده‌اند.

۷. فهرست توصیفی سفرنامه‌های آلمانی موجود در کتابخانه ملی ایران / شهلا بابازاده. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷، ۱۲۳ ص.

در این کتاب مشخصات کتابشناختی کامل سفرنامه‌های آلمانی موجود در بخش ایران‌شناسی کتابخانه به همراه خلاصه‌ای از متن و موضوع فصول مختلف ذکر شده است.

۸. فهرست توصیفی سفرنامه‌های فرانسوی موجود در کتابخانه ملی ایران / محمدتقی پوراحمد جکتاجی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷، سیزده، ۲۴۴ ص.

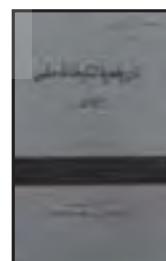
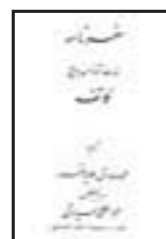
در این کتاب مشخصات کتابشناختی کامل سفرنامه‌های فرانسوی موجود در بخش ایران‌شناسی کتابخانه به همراه خلاصه‌ای از متن و موضوع فصول مختلف ذکر شده است.

۹. تاریخچه کتابخانه ملی / گردآورنده: محمدتقی پوراحمد جکتاجی. - تهران: انتشارات کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷، [۴]، ۱۷، [۱۸]

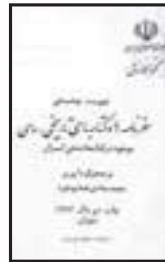
تأسیس کتابخانه ملی به صورت امروزی یکی از آثار مترتب بر ورود تمدن و فرهنگ غربی است. اگر چه از دیر باز و از زمان‌های بسیار دور گنجینه‌های کتاب چه در دربار شاهان و چه در سرای بلندپایگان ایران سابقه ممتد داشته است ولی کتابخانه ملی بدین صورت را باید از پدیده‌های جدید فرهنگی دانست که بررسی آن برای نشان دادن قسمتی از تاریخ فرهنگی معاصر ایران مهم است. این کتاب به منظور نشان دادن تاریخ این کتابخانه شامل مجموعه‌ای از اساسنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها، توصیف سازمان کتابخانه، ساختمان، مجموعه و فعالیت آن به تحریر درآمده است.

۱۰. فهرست توصیفی سفرنامه‌های انگلیسی موجود در کتابخانه ملی ایران / محمدتقی پوراحمد جکتاجی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷، ۲۶۴ ص.

در این کتاب مشخصات کتابشناختی کامل سفرنامه‌های انگلیسی موجود در بخش ایران‌شناسی کتابخانه به همراه خلاصه‌ای از متن و موضوع فصول مختلف ذکر شده است.

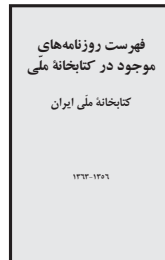


۱۱. فهرست توصیفی سفرنامه‌ها و کتاب‌های تاریخی روسی موجود در کتابخانه ملی ایران / ترجمه و گردآوری محمدصادق همایونفرد. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۹، ۲۶۶ ص. در این کتاب مشخصات کتابشناختی کامل آثار روسی موجود در کتابخانه به همراه خلاصه‌ای از متن و موضوع فصول مختلف ذکر شده است.



۱۲. فهرست روزنامه‌های موجود در کتابخانه ملی ۲ جلد. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۶-۱۳۶۳.

جلد اول این کتاب حاوی مشخصات و موجودی ۴۷۹ عنوان روزنامه موجود در مخزن پیاپی‌های کتابخانه ملی است. جلد دوم از ۸۲۲ عنوان نام می‌برد. روزنامه‌های مندرج در جلد دوم عمدتاً بعد از انقلاب اسلامی از کتابخانه پهلوی و برخی کتابخانه‌های دیگر به کتابخانه ملی رسیده و غالباً سال‌های ۱۳۲۵ تا ۱۳۳۲ و نیز روزنامه‌های اوایل انقلاب اسلامی را دربرمی‌گیرد. کتاب از نظم الفبایی برخوردار است و اطلاعات کامل هر روزنامه را به دست می‌دهد. برای سهولت بیشتر در رسیدن به مطالب مورد نظر سه نمایه در آخر کتاب وجود دارد: نمایه نام کسان؛ نمایه روزنامه‌های شهرستان‌ها؛ نمایه روزنامه‌هایی که در خارج از ایران منتشر گردیده‌اند. جلد اول توسط بیژن سرتیپ‌زاده و کبری خداپرست و جلد دوم توسط کبری خداپرست با همکاری فاطمه خورشیدی گردآوری و تنظیم شده است.



۱۳. اصطلاحنامه کتابداری (فارسی به انگلیسی - انگلیسی به فارسی)، ویراست دوم / پوری سلطانی، فروردین راستین. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۵، (۱۳۵۷) سی و پنج، ۳۵۱، ۸۹ ص.

اصطلاحنامه‌ها و واژه‌نامه‌ها از مراجع اساسی گسترش و بهبود زبان در هر رشته علمی و تخصصی به‌شمار می‌روند. رشته کتابداری از این قاعده مستثنی نیست. هدف از انتشار اصطلاحنامه کتابداری که به دنبال رشد روز افزون کتابداری ایران منتشر شده است، تثبیت معانی و تعاریف واژه‌های علم کتابداری است. این کتاب شامل اصطلاح‌های کتابداری، صحافی، چاپ، نشر، مواد دیداری و شنیداری است به شرط اینکه در ایران کاربرد داشته باشند. معرفی سازمان‌ها و مؤسسات و انجمن‌های معتبر ملی و بین‌المللی کتابداری، رشته‌های وابسته و برنامه‌های مهم کتابداری که در دستور کار مراجع بین‌المللی کتابداری است، جوایز و نمایشگاه‌های معتبر کتاب و کتابداری در ایران و جهان نیز از جمله مطالب این اثر است. این کتاب نخستین بار در سال ۱۳۵۷ توسط انجمن کتابداران ایران منتشر شد. چاپ ویراست سوم آن در کتابخانه ملی میسر نشد لذا در سال ۱۳۸۱ با نام «دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی» توسط فرهنگ معاصر منتشر شد.



۱۴. کتابشناسی ریاضیات / گردآورنده: مهناز رهبری اصل، منصوره شجاعی. - کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۶. بیست، ۴۵۴ ص.

کتابشناسی حاضر شامل آثار چاپی فارسی و عربی ریاضی و نیز کتاب‌های عربی ریاضی چاپ ایران است. برای تهیه این کتابشناسی از منابع چاپی مثل کتابشناسی‌ها و فهرست‌ها و نیز برگه‌دان‌های کتابخانه‌ها استفاده شده است و در انتهای کتاب نیز صورت همه منابع و ماخذ به انضمام نام کتابخانه‌هایی که فهرست کتاب‌هایشان مورد استفاده قرار گرفته ارائه شده است. کتاب دارای دو بخش متون عمومی و کتاب‌های درسی است متون عمومی بر اساس رده‌بندی دیویی و کتاب‌های درسی بر اساس سال تنظیم گردیده‌اند.



۱۵. قواعد و ضوابط چاپ کتاب، ویراست دوم / پوری سلطانی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ویراست دوم، ۱۳۶۷، (۱۳۶۳)، ۴۲ ص.

در نشر کتاب علاوه بر محتوا، که نویسنده مسئول آن است عناصر دیگری وجود دارد که عدم رعایت آن از ارج و قدر کتاب می‌کاهد. وقتی کتاب به دست خواننده می‌رسد باید بدون غلط و نیز دارای اطلاعات کامل کتاب شناختی و متمم، حواشی و دیگر متعلقات لازم باشد. این کتاب می‌کوشد قواعد و ضوابط چاپ کتاب را به زبانی ساده در مواردی چون شیوه خط فارسی (منفصل یا متصل نوشتن کلمات فارسی) و کتابنامه نویسی (شامل کتاب‌ها و مقاله‌ها، پیاپی‌ها، پانویس کتاب‌ها و مقاله‌ها) آثار فارسی و لاتین را نشان دهد.



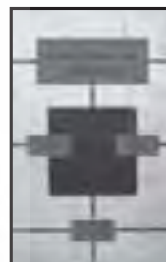
۱۶. روش استفاده از کتابخانه / ترجمه و اقتباس از نورالله مرادی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۸، ۲۹ ص.

هدف این کتاب شناساندن مشخصات کتاب و کتابخانه و استفاده از گنجینه بزرگ دانشی است که در آنها نهفته است. این کتاب راهی است جهت استفاده صحیح از کتابخانه و کتاب با معرفی اجزای کتاب و انواع رده‌بندی کتاب در کتابخانه، فهرست برگه و معرفی انواع مراجع مثل واژه نامه‌ها، دایره المعارف‌ها، مقاله نامه‌ها و کتابنامه‌ها. این مجموعه جهت معرفی و کاربرد هر یک از موارد ذکر شده برای استفاده بهتر از کتابخانه‌ها تدوین شده است.



۱۷. فهرست مستند اسامی مؤسسات و سازمانهای دولتی ایران، ویراست دوم / تهیه و تنظیم: مهوش بهنام. ویراست دوم. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸، (۱۳۵۶).

فهرست‌نویسی انتشارات سازمان‌ها و مؤسسات به خصوص از نظر تعیین سرشناسه برای فهرست‌نویسان پیوسته با مشکلات متعددی همراه بوده است برای رفع این مشکل تهیه فهرست مستندی از اسامی این مؤسسات لازم به نظر می‌رسید. فهرست حاضر اسامی و تغییرات اسامی و تشکیلاتی وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات، نهادها و تشکیلات داخلی آنها را شامل می‌شود. این کتاب نخستین بار در سال ۱۳۵۶ از سوی مرکز اسناد فرهنگی آسیا چاپ گردید. سپس بعدها با تغییرات لازم مجدداً منتشر شد. ویراست سوم این کتاب نیز در سال ۱۳۸۶ در پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران به زیور طبع آراسته گردید.



۱۸. نشانانه مؤلف فارسی / امیرمسعود نیکبخت‌جم. ویراست دوم. تهران: کتابخانه ملی ایران ۱۳۶۸، (۱۳۵۰)، سی و پنج، ۱۶۹ ص.

از دیرباز ترتیب موضوعی کتاب‌ها در قفسه بیش از سایر تنظیم‌ها مورد توجه بوده است. اکنون نیز کتابداران این نظر را بیش از پیش تأیید می‌کنند، به همین مناسبت هر یک به تناسب یکی از روش‌های رده‌بندی را برای کتاب‌های کتابخانه خود انتخاب می‌کنند. البته کار تنظیم کتابها در قفسه به همین جا خاتمه نمی‌یابد، در هر موضوع صدها و هزارها کتاب نوشته می‌شود و کتابدار ناچار است برای تنظیم کتاب‌ها در هر موضوع نیز از نوعی نظم پیروی کند. چنانکه سال‌ها متداول بوده کتابداران نظم الفبایی را بر سایر روش‌ها ترجیح می‌دهند چه این نظم ساده، منطقی و برای مراجعه‌کننده نیز آشناتر و قابل فهم‌تر از سایر روش‌ها است. بنابراین لازم است نظامی بوجود آید که بر مبنای آن بتوانیم تنه‌ها اسامی نویسندگان را بر حسب حروف اول نام خانوادگی شان الفبایی کنیم بلکه لازم است حروف بعدی را هم



در نظر بگیریم و هر نام را دقیقاً در جای الفبایی خود قرار دهیم. چنین نظامی باعث به وجود آمدن جدول سه‌رقمی نشانه مؤلف شد که در این کتاب فواید این جدول و راه‌ها و روش‌های تهیه و تدابیر خاص شکل‌گیری آن را نشان می‌دهد.

۱۹. فهرست نقشه‌های فارسی موجود در کتابخانه ملی ایران / تهیه و تنظیم: اشرف السادات بزرگی، صدیقه سلطانی‌فر. - تهران کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۱، ۱۰۳ ص.  
این کتاب مجموعه‌ای از نقشه‌های طبیعی، سیاسی، تاریخی، شهری و ناحیه‌ای ایران و جهان موجود در کتابخانه است که طبق استاندارد کتابنامه نویسی خاص مواد کارتوگرافیک براساس ویرایش دوم قواعد انگلو آمریکن فهرست شده‌اند. متأسفانه این کار ادامه پیدا نکرد و از بقیه نقشه‌های موجود در کتابخانه ملی اطلاعی در دست نیست.

۲۰. فهرست کتاب‌های نفیس علمی فرانسوی موجود در کتابخانه ملی ایران / تهیه و تنظیم شهره طراوتی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲، ۹۵، [۶۱] ص.  
این فهرست ۵۸ کتاب برگزیده علمی و نفیس به زبان فرانسه را در برمی‌گیرد که بیشتر آنها از کتابخانه مدرسه دارالفنون و کتابخانه سلطنتی به کتابخانه ملی منتقل شده است. این کتاب‌ها براساس موضوع طبقه‌بندی شده‌اند و زیر هر موضوع به صورت الفبایی مرتب شده‌اند. علاوه بر این دسترسی راحت‌تر به موضوع مورد نظر چهار نمایه برای آن تدوین شده است: نمایه نام اشخاص به زبان اصلی؛ نمایه نام اشخاص به فارسی؛ نمایه عنوان (به زبان اصلی)؛ نمایه سال نشر.

۲۱. کتابشناسی آداب و رسوم اصفهان / گردآورنده: ناهید حبیبی آزاد. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲، ۲۱۷ ص.  
این کتابشناسی درباره آداب و رسوم خاص مردم اصفهان است. آثاری که در این کتابشناسی معرفی می‌شوند، هر کدام به تنهایی معرف بخشی از زمینه‌های فرهنگی مردم اصفهان به‌شمار می‌رود.

۲۲. راهنمای مجله‌ها و روزنامه‌های ایران ۱۳۷۳ - پوری سلطانی، رضا اقتدار؛ با همکاری زهرا عالمی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴ -  
این راهنما از سال ۱۳۷۸ تاکنون سالانه منتشر شده است. برخی شماره‌های اخیر دوسالانه است. هم‌اکنون سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ زیر چاپ است. شامل نام کلیه مجله‌ها و روزنامه‌هایی است که به فارسی یا زبان‌های دیگر در ایران منتشر می‌شود. بولتن‌های داخلی سفارتخانه‌ها و برخی مؤسسات دیگر و نیز تازه‌های کتابخانه‌ها و فهرست‌های مندرجات به علت خصلت میرایی که دارند در این راهنما وارد نشده است. بولتن‌ها و خبرنامه‌هایی که علاوه بر اخبار داخلی دارای مقالات تحقیقاتی نیز باشند به استثنای بولتن سفارتخانه‌ها در این راهنما ذکر شده است. ذیل هر مجله یا روزنامه مشخصات کامل آنها شامل نشانی، تلفن، سال شروع و غیره آمده است. مقدمه مفصل آن ویژگی‌های خاص را توضیح می‌دهد و نمایه‌های اشخاص، تالگان‌ها، شهرستان‌ها، نام مجله‌های لاتین و نمایه موضوعی استفاده از راهنما را سهل و سریع می‌گرداند. راهنمای روزنامه‌های ایران از سال ۱۳۷۳ به بعد به این راهنما ملحق گردید. قبلاً توسط پروین ابوالضیاء و پس از یک وقفه طولانی توسط احمد صباگردی مقدم منتشر می‌شد.

۲۳. رده PJA ادبیات عربی. بر اساس نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره / تهیه و تنظیم: باسمه رضایی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۴، ۳۵۸ ص.





این کتاب رده‌بندی ادبیات عرب از دوره جاهلیت تا زمان حاضر است. بر مبنای این رده‌بندی کتابخانه‌ها می‌توانند کتاب‌های عربی خود را در زمینه‌های مختلف ادبی و قرن‌های خاص آن رده‌بندی کنند. نظم کلی این رده‌بندی عبارت است از: تاریخ و نقد، مجموعه‌ها، نویسندگان و آثار انفرادی، ادبیات محلی. ویراست دوم این کتاب برای چاپ به کتابخانه ملی تحویل شده است.

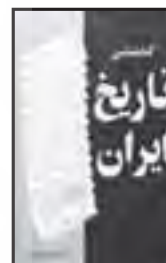
۲۴. روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی / کریشان کومار؛ ترجمه فاطمه رهادوست با همکاری فریبرز خسروی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴، ۵، ۴۷۸ ص.

این اثر به کتابداران، اطلاع‌رسانان و دبیرش کاران کمک می‌کند تا شناختی درست درباره روش‌های پژوهش به دست بیاورند. کومار در این کتاب اطلاعات پایه‌ای برای پژوهشگری را در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌دهد.



۲۵. کتابشناسی تاریخ ایران / تهیه و تنظیم از مهیندخت حافظ قرآنی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵، ۸۹۶ ص.

هدف از تهیه و تنظیم این کتابشناسی، معرفی هر چه بیشتر عناوین تاریخ ایران در یک اثر به منظور رفع نیاز پژوهشی استادان، محققان، دانشجویان و غیره متمرکز ساختن کلیه اطلاعات کتابشناختی در یک مجموعه بوده است. اثر حاضر بر حسب رده‌بندی دهدهی دیویی تاریخ ایران تنظیم، و سپس بر اساس حروف الفبای سرشناسه مرتب گردیده است. هر یک از عناوین، توصیف کاملی از مشخصات کتابشناختی اثر مربوطه را ارائه می‌دهد. شایان ذکر است که در مورد برخی از عناوین علاوه بر مشخصات کتابشناختی شرح مختصری از موضوع کتاب نیز ارائه شده است. این در مواردی است که گردآورنده به اثر مربوطه دسترسی یافته، و از نزدیک به مطالعه آن پرداخته است. علاوه بر ادوار تاریخی، قسمتی نیز به جغرافیای تاریخی ایران که در رده‌بندی مذکور تحت عنوان تاریخ محلی شناخته می‌شود اختصاص یافته است.



۲۶. گامی به سوی کتابشناسی، حفاظت و نگهداری میراث مکتوب فرهنگی / مهرداد نیکنام. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵، ۳۹ ص.

کتابشناسی حاضر به عنوان پروژه راهنما برای تهیه یک کتابشناسی جامع حفاظت و نگهداری میراث فرهنگی فراهم آمده است و حاوی اطلاعات کتابشناختی کتاب‌ها و مقالات و جزوات به دست آمده در این زمینه است که مقولاتی همچون کاغذ، چرم، چسب و مرکب، جلدسازی و تذهیب، آفات، حشرات و حشره کش‌ها، آب و هوا و آلودگی، مواد سمعی و بصری، کتاب‌سازی، صحافی و کتاب‌نویسی و چاپ را شامل می‌شود.



۲۷. گزیده مقالات ایفلا / تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵ -

ایفلا در سال ۱۹۲۷ در ادینبورگ تأسیس گردید. ایفلا سازمانی است بین‌المللی، مستقل، غیر دولتی، و دارای ارتباط مشورتی نزدیک با یونسکو، به طوری که از این نظر در بالاترین رده‌بندی یونسکو قرار دارد. مقر آن در لاهه در هلند است و اعضای آن عبارتند از: کتابخانه‌ها، کتابداران، سازمانها و نهادهای فرهنگی و نیز اشخاص حقیقی از سراسر جهان. اهداف اصلی آن عبارت است از تشویق همکاری‌های بین‌المللی، تبادل نظر، تحقیق و توسعه فعالیت‌های کتابخانه‌ها و خدمات اطلاعاتی و ایجاد تشکیلاتی که بتوان از آن طریق، علاوه بر معرفی حرفه کتابداری، علایق عمومی را نسبت به این حرفه جلب



کرد. این مجموعه شامل برگزیده‌ای از مقالاتی است که ایفلا در زمینه‌های مختلف علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ارائه کرده است و با توجه به شرایط، موقعیت و نیاز کتابداران و کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ایران انتخاب و ترجمه شده است. این مجموعه از سال ۱۳۷۵ زیر نظر عباس حرّی منتشر گردید و از سال ۱۳۸۱ تاکنون زیر نظر فریبرز خسروی انتشار می‌یابد.

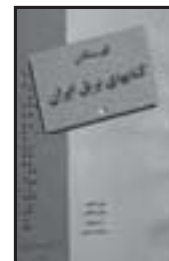
**۲۸. فهرست کتاب‌های درسی چاپ سنگی موجود در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران / تهیه و تنظیم صدیقه سلطانی فر. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۶، ۱۲ ص.**  
مجموعه حاضر به منظور معرفی ۹۹۱ جلد کتاب درسی چاپ سنگی موجود در کتابخانه ملی ایران و با استفاده از کاربرگ‌ها و فهرست‌نویسی مستند و مدون کتاب‌های چاپ سنگی تهیه و تدوین شده است. تنظیم این مجموعه در ۵ بخش بر اساس اطلاعات عمومی کتابشناسی، اطلاعات اخص کتابشناسی تحلیلی، سایر خصوصیات کتابشناسی و نسخه‌شناسی و نیز جستجوی نسخ از منابع معتبر صورت پذیرفته است.

**۲۹. فهرستگان کتاب‌های بریل ایران / تهیه و تنظیم: شیرین تعاونی (خالقی) با همکاری ایراندخت عزیزی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۶، ۲۶۹ ص.**  
این کتاب دربرگیرنده تمامی منابع و آثاری است که به شکل بریل در کتابخانه‌های ایران موجود است و از ابتدا تا پایان سال ۱۳۷۵ را در بر می‌گیرد. کتاب شامل ۷۸۱ عنوان است و آثاری که پس از این تاریخ منتشر گردیده‌اند به صورت مستمر در کتابشناسی ملی ایران معرفی گردیده‌اند. متن فهرستگان حاضر به ترتیب الفبایی عنوان آثار مرتب شده است و دستیابی به اطلاعات هر اثر از طریق هر یک از اجزای کتابشناختی اصلی آن و با مراجعه به نمایه‌های نام اشخاص و موضوع میسر است.

**۳۰. کتابشناسی آذربایجان / ناهید حبیبی آزاد. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۶، ۵۰۷ ص.**  
کتابشناسی حاضر شامل کلیه کتاب‌ها و مقالاتی است که راجع به آذربایجان به رشته تحریر در آمده‌اند. در تهیه این کتابشناسی از دیگر کتابشناسی‌های عمومی و اختصاصی موجود و مقاله‌ها استفاده شده است و تنظیم آن موضوعی است، ذیل هر موضوع کتاب، مقالات و پایان نامه‌ها به ترتیب حروف الفبای سرشناسه تنظیم شده‌اند.

**۳۱. نام‌های اسلامی / آنه ماری شیمیل، ترجمه گیتی آرین. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۶، ۲۰۹ ص.**  
این کتاب شامل نام‌های اسلامی است که توسط یکی از بزرگترین اسلام‌شناسان آلمانی جمع‌آوری و به نگارش در آمده است.

**۳۲. مجموعه مقالات کاملیس ۴ (تهران، ۲۹-۳۱ خرداد ۱۳۷۴) / زیر نظر عباس حرّی، به اهتمام عبدالله نجفی، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۷، ۳۹۲ ص.**  
کاملیس یا کنگره کتابداران و اطلاع‌رسانان مسلمان، مجمعی است که متخصصان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی برای رسیدگی به مشکلات و نارسایی‌های این علم در جهان اسلام برگزار می‌کنند و در نظر دارند تا قواعدی برای اصطلاحات، ثبت اسامی خاص و سایر امور



مربوط به اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی تنظیم نمایند. این کتاب شامل مقالات چهارمین گردهمایی کتابداران و اطلاع‌رسانان مسلمان است که در ۱۳۷۴ در تهران برگزار شد.

**۳۳. رده‌بندی دهدهی دیوبی: تاریخ ایران، ویراست سوم / کامران فانی. - کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۸، (۱۳۶۱)، ۴۹ ص.**

رفع نقائص و کمبودها در رده‌بندی‌ها را که گهگاه به دوباره نویسی کامل رده‌بندی می‌انجامد، اصطلاحاً گسترش می‌نامند. کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تا کنون گسترش زبان‌های ایرانی، گسترش اسلام، گسترش ادبیات فارسی و گسترش جغرافیا را در نظام رده‌بندی دهدهی دیوبی تدوین و منتشر کرده است. گسترش تاریخ ایران نیز گامی است در این راه.



**۳۴. خدمات فنی، ویراست هشتم / ویراستار: پوری سلطانی. - تهران کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸، (۱۳۴۹)، ۲۴۳ ص.**

از آنجا که این کتاب به منزله درسنامه امور فنی کتابداری در غالب سطوح آموزش کتابداری مورد استفاده قرار می‌گیرد، کمتر کتابداری است که با آن مأنوس نباشد. این کتاب کلیه خدمات فنی کتابداری را معرفی و آموزش می‌دهد که شامل انتخاب کتاب، از اصول انتخاب کتاب و وسایل انتخاب کتاب برای انواع کتابخانه‌ها، سفارش کتاب، کارگزاران کتاب، کارگزاران پیاپی، سفارش برگه‌های چاپی، روش فهرستنویسی، فهرست تحلیلی، هدف از فهرستنویسی موضوعی، و چرایی و چگونگی فهرست نویسی موضوعی، است. معرفی سرعنوان موضوعی فارسی، رده‌بندی، و انواع رده‌بندی‌های کتابخانه‌ای، برگه‌آرایی الفبائی فارسی و برگه آرائی الفبائی لاتین و شیوه امانت دادن کتاب به طور مفید و مختصر شرح داده شده است.



**۳۵. چکیده‌نامه پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی / تنظیم و تدوین ماندانا صدیق بهزادی؛ با همکاری سیمین حسین‌نیا - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹. هفدهم، ۶۲۸ ص.**

هر گونه پژوهشی نیازمند شناخت موضوع و منابع مربوط به آن است. انجام تحقیقات اصیل بدون دستیابی به منابع کتابشناسی از جمله کتابشناسی‌ها و چکیده‌نامه‌ها غیر ممکن است. دسترسی به نتایج تحقیقات انجام شده زمینه را برای استفاده صحیح از این منابع فراهم می‌آورد و سطح پژوهش‌های علمی را در رشته‌های مختلف ارتقاء می‌دهد و از اتلاف وقت نیروی پژوهشگران جلوگیری می‌کند. هدف اصلی از تهیه این چکیده نامه گردآوری پایان‌نامه‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی است تا نتیجه آن کمکی باشد بر گروه‌های کتابداری و دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در انتخاب موضوع پایان‌نامه و جلوگیری از ارایه پایان‌نامه‌های مشابه در یک زمینه‌ی خاص موضوعی.



**۳۶. رده‌بندی دهدهی دیوبی: جغرافیای ایران، ویراست چهارم / فرشته کاشفی. - ویراسته جمشید کیانفر؛ زیر نظر پوری سلطانی. - تهران: کتابخانه ملی ایران: ۱۳۷۹، (۱۳۶۱)، ۹۹ ص + ۱۰ نقشه رنگی**

گسترش جغرافیای ایران در نظام رده‌بندی دهدهی دیوبی با توجه به این واقعیت انجام شده است که رده‌بندی‌های گوناگونی که هم اکنون در کتابخانه‌های کشورهای مختلف جهان به کار می‌رود تقریباً همگی از غرب بر خاسته و طبعاً با دیدی متفاوت به مسائل نگریسته و در پاسخ به نیازهای فرهنگ شرق و مسائل کشورهای این سوی جهان کمبود و نارسایی‌هایی دارند. بخش تقسیمات جغرافیای



ایران در نظام رده‌بندی دهدهی دیویی نیز از این نقص کلی میرا نیست بنابر این گسترش جغرافیای ایران به قصد رفع کمبود و نارسایی طرح و برای پاسخ به نیازی که در این زمینه احساس می‌شود تهیه شده است.

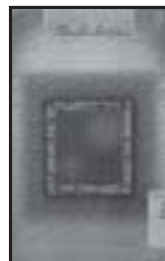
**۳۷. کتابخانه‌های ملی در جهان: آمار و اطلاعات ۴۰ کتابخانه ملی و بزرگ جهان در چند سال اخیر / پدیدآورنده روابط بین‌الملل کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۹، ۱۰۸ص.**

کتاب حاضر ویرایش مجموعه کتابخانه‌های ملی بر اساس کتاب ورد او لرنینگ<sup>۳</sup> است. بخش اصلی مجموعه حاضر را اطلاعات مربوط به سال تاسیس، منابع کتابخانه‌ای، انتشارات، بخش‌ها و امکانات هر کدام از این کتابخانه‌ها و عضویت آنها در مجامع ملی و بین‌المللی کتابداری تشکیل داده و در ادامه نام رؤسای این کتابخانه‌ها و نشانی کامل آنها و در پایان نمایه‌ای از برخی مجامع ملی و بین‌المللی که این کتابخانه‌ها در آن عضویت دارند آمده است.



**۳۸. استانداردهای خدمات کتابخانه‌های زندان: بر گرفته از رهنمودهای ایفلا برای ارائه خدمات کتابخانه‌ای به زندان/ شیرین تعاونی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱، ۴۵ص.**

کتاب حاضر اصول اولیه و حداقلی است که در ارائه خدمات کتابخانه‌ای به زندانیان باید رعایت شود. هدف اصلی این استانداردها ایجاد و ارتقای خدمات کتابخانه‌ای مناسب برای زندانیان در سطح کشور است و علاوه بر اینکه ضوابطی را برای ارزیابی وضعیت این کتابخانه‌ها به دست می‌دهد به توسعه و گسترش برنامه‌های راهبردی بلند مدت فرهنگی و آموزشی سازمان زندان‌ها نیز یاری می‌رساند.



**۳۹. استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران/ تدوین شیرین تعاونی(خالقی)؛ همکاران اصلی پوری سلطانی، مهرانگیز حریری، جعفر مهراد. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰. هشت، ۱۸۸ص.**

با توجه به اینکه کتابخانه‌های تخصصی و تحقیقاتی از پردازشگرهای عمده و اصلی اطلاعات به شمار می‌روند، مراعات کردن استانداردهای این کتابخانه‌ها راهی مطمئن برای کاستن هزینه‌ها، جلوگیری از اتلاف نیروی انسانی و مهمتر از همه ارتقای خدمات کتابخانه‌ای به کاربران است. هدفهای اصلی این کتاب عبارت است از ارائه الگویی مناسب جهت تشکیل دادن کتابخانه برای سازمان‌های تحقیقاتی تازه تاسیس، ایجاد انگیزه برای گسترش نوسازی و بهسازی کتابخانه‌های تخصصی موجود، ارائه معیارهایی برای ارزیابی کتابخانه‌های تخصصی موجود، ارائه رهنمودهایی برای تصمیم‌گیری و عمل برای کتابداران و سایر افرادی که به طور مستقیم و غیرمستقیم با برنامه‌ریزی کتابخانه‌های تخصصی سروکار دارند.



**۴۰. کتابشناسی منابع گویا و بریل ایران/ شیرین تعاونی، مهوش بهنام، ایراندخت عزیزی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۰، ۳۰۷ص.**

کتابشناسی حاضر دنباله فهرستگان کتاب‌های گویای ایران و فهرستگان کتاب‌های بریل ایران است و مجموعاً دارای اطلاعات کتابشناختی ۱۰۴۸ اثر گویا و بریل است که تا پایان سال ۱۳۷۹ در مرکز خدمات فنی، مطابق با استانداردهای کتابخانه ملی فهرست‌نویسی شده است.



۴۱. اصول چکیده نویسی بر اساس استاندارد ایزو ۲۱۴-۱۹۷۶/ ماندانا صدیق بهزادی، فرشته مولوی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱، ۲۸ص.

این کتاب به منظور تشخیص، تعیین، تثبیت قواعد و ضوابط کلی چکیده نویسی برای ارائه رهنمود به سازمان‌ها و گروه‌های فعال در این زمینه تهیه و تدوین شده است همچنین برای چکیده نویسان حرفه‌ای و متخصص و مؤلفان و پژوهشگرانی که شخصا اقدام به تهیه چکیده از اثر خود می‌کنند، قابل استفاده است. چکیده نویسی به شیوه‌ای سریع و درست خوانندگان را از محتوای اصلی یک مدرک مطلع می‌سازد و خواننده را از خواندن مطالب غیر ضروری بر حذر می‌دارد. همچنین چکیده برای جستجوی متن کامل رایانه‌ای سودمند است. این کتاب کوشش می‌کند دامنه و کاربرد چکیده‌نویسی، هدف و کاربرد چکیده‌ها و نحوه ارائه چکیده‌ها را مطابق با استاندارد ایزو ۲۱۴-۱۹۷۶ ارائه دهد.



۴۲. اصول نمایه‌سازی بر اساس استاندارد ایزو ۹۹۹-۱۹۹۶ / تهیه و تدوین ماندانا صدیق بهزادی، با همکاری شیرین تعاونی (خالقی) [و دیگران]. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱، ۷۹ص.

با توجه به اهمیت و نقش بسزای نمایه‌ها در بازیابی اطلاعات موجود در مدارک (اعم از چاپی و غیر چاپی) و کاربرد وسیع آنها در انجام کارهای پژوهشی، سعی شده است رهنمودهایی در مورد محتوا، سازماندهی و نمایش نمایه به زبان فارسی ارائه گردد. هدف از نمایه، انواع نمایه، تنظیم شناسه‌ها و نمایش نمایه‌های چاپی از جمله مطالب خواندنی این کتاب است که سعی شده با نیازهای زبان فارسی منطبق و سازگار شود.



۴۳. دستورنامه برگه‌آرایی، ویراست سوم / فرهاد وزیری؛ ویراسته پوری سلطانی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱، (۱۳۵۱)، ۱۰۵ص.

گرچه بسیاری از برنامه‌های رایانه‌ای در تلاش است جای برگه‌دان‌های قدیم را بگیرد اما هنوز بسیاری از کتابخانه‌های ما یا اساساً به رایانه مجهز نیستند یا اینکه لازم است به دلایل گوناگون تا مدت‌ها به موازات بهره‌گیری از رایانه، برگه‌دان‌های دستی خود را حفظ کنند، به همین دلیل علاوه بر برگه‌آرایی رایانه‌ای که در این کتاب شرح داده شده درباره برگه‌آرایی دستی نیز می‌توان از آن آموخت. این کتاب شامل دو فصل برگه‌آرایی الفبایی و برگه‌آرایی شماره‌ای است. روش الفبایی برای مرتب کردن برگه‌ها در فهرست همگانی کتابخانه، فهرست رسمی، فهرست‌های مستند موضوعی و مؤلف به‌کار می‌رود. روش شماره‌ای برای مرتب کردن رفبرگه‌ها و تنظیم کتاب‌های کتابخانه در قفسه مورد استفاده قرار می‌گیرد.



۴۴. دایرة المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱-۱۳۸۵، ۲ ج.

گردآورندگان این دایرة‌المعارف سیاستی را پایه ریزی و دنبال کرده‌اند که موردعده آن تعیین حدود رشته است، رشته‌های علمی با آن که هر یک دارای کانون و هسته‌ای است که هویت آن رشته را مشخص می‌کند به تناسب، از رشته‌های بیرون از حوزه خود نیز استفاده می‌کنند که در قیاس با رشته اصلی، رشته‌های همجوار تلقی می‌شوند. رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز از این قاعده عمومی مستثنی نیست. ضرورت‌های زمان طی تحول این رشته نه تنها مؤلفه‌های کانونی آن را دگرگون ساخته، بلکه میزان نزدیکی یا دوری رشته‌های همجوار را نیز تحت تاثیر قرار داده است. مقاله‌های دایرة‌المعارف حاضر را می‌توان به پنج مقوله موضوعی کلی تقسیم کرد:



الف- اصطلاحات و مفاهیم کتابداری و اطلاع‌رسانی مرتبط با فرایندها، ابزارها و تدابیر ب- نام برنامه‌ها، انجمن‌ها و مجامع، نمایشگاه‌ها و نیز همایش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی عمده در مقیاس ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی ج- نام کتابخانه‌ها، مراکز اسناد و آرشیوها و سازمان‌ها و مؤسسات کتابداری و اطلاع‌رسانی و نظام‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی د- اشخاص حقیقی و حقوقی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در داخل و خارج کشور که کاری برجسته در رشته انجام داده‌اند. ه- آثار عمده اعم از کتاب یا نشریه مرتبط با حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی. جلد اول این دایره‌المعارف در سال ۱۳۸۱ با سرویراستاری عباس خُزّی و ویراستاری نرگس نشاط، و جلد دوم زیر نظر فریبرز خسروی، با سر ویراستاری ابراهیم افشار زنجانی و همکاری سودابه نوذری منتشر شده است.

۴۵. **سانسور در آینده، نظرات ممیزان کتاب در دوره ی پهلوی دوم / تدوین: فریبرز خسروی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۱، ۷۶۵ص.**

این کتاب گزیده‌ای است از نظرات ممیزان در دوره پهلوی دوم. مجموعه حاضر برگزیده از ممیزی ۲۳۱۰۰ کتابی است که ممیزان دوره پهلوی دوم درباره آنها نظر داده‌اند و پرونده آنها در کتابخانه ملی موجود است، ملاک انتخاب این مدخل‌ها نظر مشروط یا منفی ممیزان درباره کتاب است و چنانچه همه ممیزان درباره کتابی نظر مثبت داشته‌اند اطلاعات مربوط به آن ذکر نشده است.

۴۶. **سرعنوان‌های موضوعی فارسی، ویراست سوم / زیر نظر پوری سلطانی و کامران فانی، با همکاری مهناز رهبری اصل. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱ (۱۳۶۲) ج۳.**

از جمله انتشارات تأثیرگذار و کاربردی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زبان فارسی اقدام وزین تولید سرعنوان‌های موضوعی فارسی است، که همچون چراغی فرا راه کتابداران درگیر فهرست‌نویسی و رده‌بندی در کتابخانه‌ها قرار گرفت. این کتاب شامل همه سرعنوان‌های موضوعی فارسی است که در سه جلد منتشر شده است. این مجموعه برای موضوع دادن به کتب و مواد چاپی به عنوان یکی از منابع اصلی محسوب می‌شود. برخورد کتابداران و واکنش‌ها و بازخوردهای مثبتی که در تکمیل این اثر داشتند، نشان دهنده نیاز جامعه کاربر به آن بود. تا کنون دو پیوست این اثر در سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۵ چاپ شده است و پیوست سوم نیز آماده انتشار است که در انتظار چاپ و ادغام در بقیه به صورت یک درهمکرد جامع بسر می‌برد.

۴۷. **مارک ایران / کمیته ملی مارک ایران. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱. ۴۱۹ص.**

هدف اصلی مارک ایران تسهیل تبادل داده‌های کتابشناختی ماشین‌خوان سازمان‌ها در سطح ملی و بین‌المللی است. مارک ایران همچنین می‌تواند به‌عنوان الگویی برای طراحی فرمت‌های داخلی جهت ذخیره و بازیابی اطلاعات کتابشناختی ماشین‌خوان مورد استفاده قرار گیرد. مارک ایران محتوای لازم را برای اجزای رکوردهای کتابشناختی ماشین‌خوان تعیین می‌کند و فرمت منطقی و یکنواختی را برای ساختار فیزیکی این رکوردها ارائه می‌دهد. این کتاب به منظور نشان دادن مارک ایران است. اگر بخواهیم شبکه اطلاع‌رسانی مناسبی برای انواع مواد کتابخانه‌ای داشته باشیم و به فهرستگان ملی دست یابیم، راهی جز استفاده از دستور العمل‌های یکسان، هماهنگ و دقیق نداریم. همچنان که امروز کتابخانه‌های بزرگ جهان به منظور رسیدن به یکی از مهمترین اهداف ایفلا که کنترل



کتابشناختی جهانی است از مارک بین‌المللی استفاده می‌کنند شایسته است کتابخانه‌های ایران با استفاده از مارک ایران راه رسیدن به کنترل کتابشناختی ملی در مرحله نخست و کمک به تحقق کنترل کتابشناختی جهانی در مرحله دوم را هموار نمایند.

**۴۸. مبانی تاریخ و فلسفه علم اطلاع‌رسانی / به کوشش علی رضا بهمن آبادی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱، ۵۲۴ ص.**

حوزه اطلاع‌رسانی حوزه جدیدی است که از عمر آن بیش از نیم قرن نمی‌گذرد. در طی سال‌هایی که از عمر نه چندان دراز علم اطلاع‌رسانی می‌گذرد افراد بسیار و سازمان‌های متعددی تلاش کرده‌اند تا مسائل و چالش‌های این حوزه را شناسایی کنند و چارچوب و اصولی روشن برای ابعاد علمی و نظری آن تدوین و یا پیشنهاد نمایند. اگر فلسفه علم را به پرس و جو درباره ماهیت، دامنه، نظریه‌ها و روش‌شناسی‌های یک علم تعریف کنیم، این فلسفه در مورد علم اطلاع‌رسانی طیفی گسترده از تعاریف لغوی مربوط به این علم تا نوع مسائلی که در این حوزه تعریف می‌شود و حتی میزان پیوندهای آن با رشته‌های دیگر را در بر می‌گیرد، که در هر کدام از این مقوله‌ها نظرات و آراء گوناگون وجود دارد. این کتاب به منظور شناساندن مبانی و فلسفه علم اطلاع‌رسانی بوده است. مقالاتی نیز در خصوص تاریخچه علم اطلاع‌رسانی برگزیده شده است.



**۴۹. تاریخچه و تحلیل روزنامه‌های آذربایجان ۱۲۳۰-۱۳۸۰ / تدوین: موسی مجیدی. تهران: کتابخانه ملی ایران ۱۳۸۲، ۲۹۲ ص.**

در این کتاب همه روزنامه‌های زبان فارسی و ترکی آذربایجانی و دیگر زبان‌ها که از آغاز ورود چاپخانه به آذربایجان و ایران به شکل رسمی و استاندارد و قابل قبول از نظر معیار موجود، در محدوده آذربایجان و ایران چاپ شده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در مورد هر روزنامه اطلاعاتی چون نام روزنامه، نام صاحب امتیاز، نام سردبیر، محل انتشار، و سال انتشار ارائه شده است.



**۵۰. جنبه‌های نظری علم کتابداری / نوشته پی یوس باتلر؛ ترجمه هوشنگ ابرامی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۲، ۹۶ ص.**

کتاب فوق نخستین بار در سال ۱۳۵۸ به وسیله مرکز اسناد فرهنگی آسیا به چاپ رسید و کتابخانه ملی مسئولیت چاپ دوم آن را بر عهده گرفت. این کتاب یکی از نخستین آثاری است که در حوزه جنبه‌های نظری علم کتابداری به رشته تحریر درآمده است. نویسنده می‌کوشد کتابداری را به عنوان یک علم و نهاد اجتماعی به جامعه بشناساند. محور اصلی بحث استدلال علمی بودن حرفه کتابداری است و از کتابداران می‌خواهد تا کار خود را صرفاً عملیاتی و بی‌اهمیت تلقی نکنند.



**۵۱. راهنمای کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی ایران به انضمام راهنمای کتابخانه‌های زندان، ویراست سوم اشیرین تعاونی (خالقی)، ایراندخت عزیز، زهرا عالمی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲، (۱۳۷۰)، ۳۹۸ ص.**

این مجموعه حاوی نام و مشخصات ۷۴۲ واحد اطلاع‌رسانی دولتی، نیمه دولتی، و خصوصی است. مشخصات ۱۵۵ کتابخانه وابسته به زندان‌ها و نهادهای مشابه نیز در انتها به صورت پیوست آمده است. متن اصلی این راهنما در یک ردیف القابیی بر اساس نام سازمان‌ها تنظیم شده است و اطلاعاتی درباره آدرس و تعداد کتاب‌های فارسی و عربی و لاتین و همچنین نوع رده‌بندی، میانگین تعداد مراجعان در ماه و میانگین تعداد امانت در هر ماه و مساحت و وضعیت کلی سالن و ساختمان هر کتابخانه را



به دست می‌دهد.

**۵۲. دستنامه قواعد فهرستنویسی کتابهای لاتین به فارسی | پوری سلطانی. - تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲، چهار، ۵۸ ص.**  
شیوه فارسی گردانی واژه‌های زبان‌هایی که به خط فارسی نیستند همواره نیاز کتابخانه ملی بوده است. به منظور ایجاد یک نظام واحد در فهرستنویسی منابع کتابخانه به زبان‌های مختلف اعم از کتابی و غیر کتابی، منطقی‌ترین راه فهرستنویسی آنها به خط و زبان فارسی است که طبعاً بیشترین مراجعه کننده را نیز به خود اختصاص می‌دهد. در ایران کتابخانه ملی به منزله الگوی سایر کتابخانه‌های کشور فهرستنویسی کتاب‌های غیر فارسی را به خط و زبان بومی شروع کرده است. شیوه فارسی گردانی واژه‌های لاتین به فارسی نیز نتیجه نیاز روزمره کتابخانه ملی در حوزه فهرستنویسی کتاب‌های لاتین است. برای اینکه بتوان کتاب‌های لاتین را به زبان فارسی فهرستنویسی کرد و در تمام مراحل کار یکدستی، نظم و انسجام را مد نظر داشت، این کتاب تهیه شده است.



**۵۳. رده‌بندی دهدهی دیویی: ادبیات ایرانی، ویراست سوم / زیر نظر پوری سلطانی، با همکاری زهره علوی. - تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۲، (۱۳۵۱). چهارده، ۹۶ ص.**  
گسترش ادبیات ایران در نظام رده‌بندی دهدهی دیویی به این دلیل صورت گرفته است که بسیاری نکته‌ها و دقایق می‌بایست در طرح رده‌بندی دیویی گنجانده می‌شد تا نیاز میراث عظیم ادب و فرهنگ ما را در این زمینه بر آورد.



**۵۴. رده LGR مراکز آموزش ایران: بازنویسی و گسترش مراکز آموزش ایران در نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره / تنظیم و تدوین پوری سلطانی، شیفته سلطانی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۲، ۴۴ ص.**  
این کتاب گسترش مراکز آموزش ایران در نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره است که بر اساس نیاز به رده‌بندی مراکز و مؤسسات خاص آموزشی ایران که در رده‌بندی کتابخانه کنگره از گسترش کافی برخوردار نیست تألیف شده است.



**۵۵. فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان، ویراست سوم / به کوشش شهره دریایی، مرضیه هدایت؛ با همکاری راضیه رحیمی‌پور، مریم حاتمی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲، ۲ ج.**

این فهرست شامل نام نویسندگان، مترجمان، مؤلفان، مصححان، هنرمندان، رجال و مشاهیری است که به نحوی از انحا در برگه‌های فهرست موجود در کتابخانه ملی شناسه یا سرشناسه قرار گرفته‌اند، خواه شناسه موضوعی مثل تاریخ سلطنت یا شرح حال شاهان، یا دوره حکومت امیری یا حاکمی، یا وزارت وزیری، یا شروح احوال فردی که در آنها شخص مورد نظر، موضوع کتاب است خواه شناسه افزوده مثل نویسندگان همکار، مصححان، تصویرگران و غیره. این اسامی خاص اسامی ایرانی و عربی نیست و نام‌های خارجی که ترجمه آثار یا شروح احوالشان در دست بوده نیز در این فهرست ذکر شده‌اند و برای پرهیز از تلفظ غلط شکل لاتین نام‌های خارجی در مقابل آنها ذکر شده است. ویراست دوم این کتاب در سال ۱۳۷۶ و به ویراستاری خانم فرشته مولوی صورت گرفته است. فهرست مستند مشاهیر و مؤلفان هم اینک به صورت بانک اطلاعاتی در دسترس است.





۵۶. نشانه مؤلف، برای استفاده در رده‌بندی کتابخانه کنگره، ویراست چهارم / پوری سلطانی، زهره علوی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲، (۱۳۴۹)، ص ۳۹.

جدول نشانه مؤلف بدین‌منظور تدوین شده است که با استفاده از آن بتوان در کتابخانه، کتاب‌های هم‌موضوع از نویسندگان متعدد را بر حسب حروف الفبای نام نویسندگان آنها تنظیم کرد. در نتیجه دسترسی به آنها سهل و سریع انجام پذیرد. روش ارائه شده در این کتاب بر خلاف نشانه مؤلف فارسی که جدول سه‌رقمی را به کار می‌برد که برای استفاده در رده‌بندی دیوبی تنظیم شده، از یک جدول یک‌رقمی کوچک استفاده می‌کند که تمام آن روی نیم صفحه جای می‌گیرد. این جدول در نهایت سادگی و ایجاز از قابلیت انعطاف بسیار برخوردار است زیرا که شماره‌ها پیش‌ساخته نیست و فهرست‌نویس می‌تواند با مقایسه رف‌برگه‌های کتابخانه شماره مناسب مورد نیاز را برگزیند یا بسازد. دو بخش اصلی این کتاب یکی استفاده از جدول برای مقاصد مختلف را نشان می‌دهد و دیگر کاربرد این روش در کتابخانه‌های ایران را شرح داده است.

۵۷. نظام‌های رایانه‌ای یکپارچه کتابخانه: قابلیت‌ها، ویژگی‌ها و معیارهای ارزیابی برای کتابداران و طراحان نرم افزارهای کتابخانه/ رحمت الله فتاحی، ایرج داد. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران با همکاری انجمن علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، ۱۳۸۲، ص ۱۹۶.

کتاب حاضر با هدف ارائه اطلاعات فنی و عملیاتی برای کتابداران، مدرسان و دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیز طراحان نرم افزار تهیه شده است. در این اثر ملزومات و ویژگی‌های مطلوب و آرمانی یک نظام یکپارچه کتابخانه‌ای ارائه شده است. در انتهای کتاب نیز واژه‌نامه و کتابشناسی، اطلاعات لازم را در اختیار مخاطب می‌گذارد.

۵۸. رده‌بندی دهدهی دیوبی: اسلام، ویراست پنجم/ احمد طاهری عراقی، به کوشش زهره علوی. تهران کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۳، ۱۳۵۳، هجده، ص ۷۱.

رده‌بندی اسلام بر مبنای رده‌بندی دهدهی دیوبی تجدید نظری است کلی از آنچه در دیوبی آمده است و در واقع تدوینی است کاملاً تازه، تازه به نسبت آنچه در دیوبی موجود است و الا اساس رده‌بندی بر مبنای تقسیمات سنتی علوم اسلامی است. در پی این نیاز طبقه بندی فوق فراهم آمده است.

۵۹. کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران از زیر نظر سید مهدی تقوی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳، ص ۱۱۲ [۴۷]

این کتاب با هدف آشنایی با معماری ساختمان جدید و قدیمی کتابخانه ملی، گفتگو با موسوی بجنوردی رئیس وقت کتابخانه ملی، اساسنامه کتابخانه ملی ایران، تاریخچه مختصری از کتابخانه ملی ایران، معرفی رؤسای کتابخانه ملی ایران از آغاز تاسیس آن و... می‌باشد.

۶۰. رؤسا و نام آوران کتابخانه ملی ایران / ناهید حبیبی آزاد. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۳، ص ۱۸۴.

کتابخانه ملی ایران از آغاز تاسیس رسمی آن در ۱۳۱۶ تا کنون راهی دراز را پیموده و تاریخی پرفراز و نشیب داشته است، این مجموعه به منظور بررسی سیر تاریخی این مرکز در پرتو زندگینامه رؤسا و چهره‌های برجسته‌ای که در طی این مدت منشأ خدماتی در این کتابخانه بوده‌اند تهیه شده است. تمامی این کتاب برگرفته از دست‌نوشته‌های خود این افراد یا بستگان آنها است به اضافه آنچه که در



بایگانی کتابخانه و یا در مطبوعات درباره آنها آمده است.

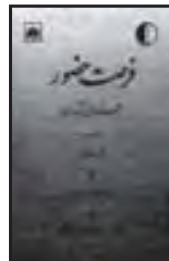
**۶۱. شیوه‌نامه فارسی نویسی واژه‌های فرانسه / تدوین و تنظیم منصور فلاح نژاد. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۳، ۷۳، ۹۸ ص.**

شیوه فارسی گردانی واژه‌های زبان‌هایی که به خط فارسی نیستند همواره نیاز کتابخانه ملی بوده است. به منظور ایجاد یک نظام واحد در فهرست‌نویسی منابع کتابخانه به زبان‌های مختلف اعم از کتابی و غیر کتابی، منطقی‌ترین راه فهرست‌نویسی آنها به خط و زبان فارسی است که طبعاً بیشترین مراجعه کننده را نیز به خود اختصاص می‌دهد در ایران کتابخانه ملی به منزله الگوی سایر کتابخانه‌های کشور فهرست‌نویسی کتاب‌های غیر فارسی را به خط و زبان بومی شروع کرده است. شیوه فارسی گردانی واژه‌های فرانسه به فارسی نیز نتیجه نیاز روزمره کتابخانه ملی در حوزه فهرست‌نویسی کتاب‌های فرانسه است. برای اینکه بتوان کتاب‌های فرانسه را به زبان فارسی فهرست‌نویسی کرد و در تمام مراحل کار یکدستی، نظم و انسجام را مد نظر داشت باید برگردان واژه‌ها و کلمات آن دارای قواعد و ضوابطی مدون باشد تا راه برای آیندگان نیز هموار گردد و چندگانگی بوجود نیاید این کتاب به همین منظور تهیه شده است.



**۶۲. فرصت حضور، مجموعه مقاله‌های کتابداری اپوری سلطانی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران با همکاری انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، ۱۳۸۳. ج۲.**

این اثر مجموعه مقالاتی است در حوزه کتابداری، شامل گزارش‌های ایفلا و موضوعات دیگر. از مطالب خواندنی این کتاب مشکلات نشر مجله‌های کتابداری در ایران، گزارش سمینار جهانی ایفلا در کره، گزارش پیش کنفرانس ایفلا: مسائل کشورهای آفریقایی، کتابخانه در خدمت صنعت و اقتصاد، در ستایش کم‌خوانی، نقش کتابخانه در نظام آموزش از راه دور، شکل‌گیری کتابداری نوین در ایران، گفتگو با کتابداران کتابخانه ملی و... است.



**۶۳. رده (ادبیات روسیه): بر اساس نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره / تنظیم و تدوین اشرف السادات بزرگی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳، شش، ۳۵۷، ۴۵ ص.**

این کتاب کل رده ادبیات روسیه را در بر می‌گیرد. صفحات نخست آن به ترجمه بخش تاریخ و نقد و مجموعه‌های ادبی روسی اختصاص یافته و پس از آن نام ادیبان روسیه در دوره‌های خاص ادبی به شیوه الفبایی تنظیم شده و به هر یک شماره یا شماره‌هایی تعلق گرفته است، لازم به ذکر است علاوه بر نام‌های کلیه ادیبان این رده نام‌های دیگر ادیبانی که از آنان آثاری به فارسی ترجمه شده ولی در رده‌بندی فوق موجود نبوده نیز در این اثر لحاظ گردیده است و در مجموع نام حدود ۲۵۰۰ ادیب روسی به فارسی برگردانده شده است.



**۶۴. سرعنوان‌های موضوعی فارسی کودکان | تهیه و تدوین طاهره آروند. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳، شانزده، ۶۴ ص.**

تفاوت زبان ادراکی کودکان و بزرگسالان باعث شد تا نیاز به موضوع‌دهی کتاب‌های کودکان به نحوی که کودک بتواند به‌تنهایی مطلب مورد نیاز خود را بیابد احساس شود. این امر منبای تهیه سرعنوان‌های موضوعی فارسی کودکان گردید که ویژگی اصلی آن سادگی الفاظ، نزدیکی به زبان عموم مردم و تکواژه‌ای بودن موضوعات است. این کتاب که حاصل سال‌های ۱۳۶۴ تا ۱۳۷۴ است



بر مبنای سرعنوان‌های موضوعی کتابخانه کنگره تهیه شده و به تقاضای شورای کتاب کودک به چاپ رسیده است.

**۶۵. استانداردهای کتابخانه‌های مدارس / شیرین تعاونی. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، ۸۹ ص.**

بیانیه مشترک ایفلا و یونسکو درباره کتابخانه‌های مدارس این کتابخانه‌ها را جزء جدایی ناپذیر فرایند آموزش می‌خواند. با توجه به این که دانش آموزان جمعیت بالایی از ایران را تشکیل می‌دهند و با توجه به این که تعداد مدارس فاقد کتابخانه بسیار زیاد است و با توجه به این که مسئله دسترسی به گنجینه دانش و منابع چند فرهنگی جهان همراه با کسب مهارت‌های سواد آموزی اطلاعاتی و یادگیری، جای خود را به عنوان اولویت‌های جامعه جهانی باز کرده اند شایسته است موضوع تأمین و تدارک کتابخانه‌های مدرسه‌های نوین و منطبق با استانداردهای حاضر در رأس برنامه‌ریزی‌های کلان آموزش قرار گیرد کتاب حاضر حاوی اصول اولیه و حداقلی است که باید در تاسیس یا توسعه کتابخانه‌ای مدرسه‌ای رعایت شود. هدف اصلی این استانداردها ایجاد و ارتقای خدمات کتابخانه‌ای در مدارس است که علاوه بر این که ضوابطی را برای ارزیابی این کتابخانه‌ها به دست می‌دهد به تدوین و گسترش برنامه‌های بلند مدت برای توسعه این نوع کتابخانه نیز کمک می‌کند.



**۶۶. اصطلاحنامه پزشکی فارسی: نمایه درختی، نمایه الفبایی، نمایه گردشی و نمایه انگلیسی به فارسی، ویراست دوم | فاطمه رها دوست، مریم کازرانی و میرمهدی ابراهیم پور. تهران کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۴، (۱۳۷۰)، ۲ ج.**

زبان جامعه پزشکی تنها زبان علمی دانش پژوهان و متخصصان علوم پزشکی نیست، بلکه طیف وسیعی از تولیدکنندگان و مصرف کنندگان اطلاعات پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی را در بر می‌گیرد. کتاب حاضر حاصل پژوهشی است که با هدف بر آوردن نیازهای اطلاعاتی و آموزشی سازماندهان و جستجوگران علوم پزشکی و کتابداران تهیه شده است. این اثر در برگیرنده ۱۵۲۹۴ اصطلاح پزشکی و علوم وابسته است.



**۶۷. تنوع فرهنگی و زبانی در جامعه اطلاعاتی / مترجم غلامرضا امیرخانی. تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۴، ۹۶ ص.**

این کتاب ترجمه متنی است که یونسکو به مناسبت برگزاری «همایش جهانی درباره جامعه اطلاعاتی» به چاپ رسانده است. در این متن کوشش به عمل آمده تا به چالش‌های مربوط به فاصله دیجیتالی و نابرابری در دسترسی به اطلاعات بین جوامع؛ ایجاد جریان آزاد اطلاعاتی و رسیدن به اجماع بین‌المللی در مورد هنجارهای جدید پرداخته شود.



**۶۸. حفظ میراث دیجیتالی: تحلیلی بر روش‌ها و چالش‌ها / ژان میشل رود، ژنویو پیژو، امانویل پلاس؛ ترجمه فرزانه شادان پور. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، ۱۳۰ ص.**

سرعت بالای دیجیتالی شدن جوامع و به وجود آمدن مواد دیجیتالی فراوان از سویی و غیرمتعارف بودن شکل مواد دیجیتالی با سایر مواد اطلاعاتی که تاکنون شناخته شده این ضرورت را به وجود آورد تا برای حفاظت و نگهداری این میراث تدابیری اندیشه شود. این کتاب می‌کوشد در حد توان به این



مسئله بپردازد و راه‌حلهایی ارائه دهد.

۶۹. **رده PQ: ادبیات فرانسه، نویسندگان انفرادی قرنهای ۱۸، ۱۹، ۲۰ بر اساس رده‌بندی کتابخانه کنگره، ویراست دوم | فرشته مولوی؛ ویراستار شهره طراوتی. تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۴، (۱۳۷۲)، ۱۴۷، ۳۲ ص.**

از آنجایی که آثار مربوط به ادبیات فرانسه جایگاه چشمگیری در کتابخانه‌های ایران دارد، بازنویسی و تنظیم مجدد شماره‌های مربوط به نویسندگان انفرادی سه قرن اخیر رده PQ (ادبیات فرانسه) در رده‌بندی کتابخانه کنگره می‌تواند گامی در جهت تسهیل در امر بازیابی اطلاعات و ایجاد هماهنگی در برگردان و ضبط نام‌های مؤلفان و ادیبان فرانسوی بشمار آید. در این اثر نام‌های بیش از ۱۲۰۰ نویسنده و ادیب فرانسوی آمده است.

۷۰. **علم در جامعه اطلاعاتی / ترجمه سودابه نوذری امینی، ویراستار فریبرز خسروی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، ۱۳۰ ص.**

یونسکو از آغاز از روند مقدماتی همایش جهانی درباره جامعه اطلاعاتی به طور کامل حمایت کرده است و موفق شده است موضع آن را با کمک تدوین اعلامیه اصول و برنامه اقدام که انتظار می‌رود این همایش آنها را بپذیرد، تعریف و ترویج کند، موارد پیشنهادی از سوی یونسکو برای درج در اعلامیه اصول و برنامه اقدام بر پایه رسالت یونسکو استوار است که این سازمان را وامی دارد به ترویج مفهوم جوامع دانش مدار به جای جامعه اطلاعاتی جهانی بپردازد، چرا که تقویت جریان اطلاعات به تنهایی برای دستیابی به فرصت‌های توسعه که دانش در اختیار می‌گذارد کافی نیست. بنابراین به بینش پیچیده‌تر، کلی‌تر و جامع‌تر و دیدگاهی تحول طلب نیاز است. این کتاب پرسش‌هایی را مطرح می‌کند که اگر قرار است جوامع دانش مدار واقعیت یابند و فضای جهانی برای تعامل و مبادله ایجاد کنند باید به آنها پاسخ داده شود. همچنین این پرسش‌ها، پرسش‌هایی‌اند که عاملان توسعه این فناوری‌ها یعنی دولت‌ها، مؤسسات خصوصی و جوامع مدنی باید به اتفاق به آنها پاسخ بدهند. این کتاب از جمله متونی است که یونسکو به مناسبت برگزاری همایش جهانی درباره جامعه اطلاعاتی تهیه و منتشر کرده بود.

۷۱. **متون پایه یونسکو درباره جامعه اطلاعاتی / مترجم: مرضیه هدایت. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، ۱۴۷ ص.**

یونسکو در امر پیشبرد دو جانبه دانش و شناخت مردم از طریق کلیه رسانه‌های جمعی با پیشنهاد توافقات بین‌المللی تا حدی که برای گسترش جریان آزاد آرا از طریق کلمه و تصویر لازم باشد همکاری خواهد کرد. یکی از فعالیت‌های بنیادی یونسکو تهیه منشورها، قطعنامه‌ها و پیشنهادات به منظور ارائه جوهر طرح‌های خود برای عمل در حوزه‌های آموزش، علوم و فرهنگ و ارتباطات است. این کتاب کوششی است تا موادی از متون مختلف را بخصوص آنهایی که به موضوع جامعه ارتباطی پرداخته‌اند، انتخاب و آنها را بر اساس حوزه موضوعی تحت عنوان بخش‌های برنامه‌ای آموزش، علم، فرهنگ و ارتباطات تنظیم کند. از جمله مطالب خواندنی در این مجموعه می‌توان به بیانیه سمپوزیوم بین‌المللی زنان و رسانه، دستیابی به آزادی بیان و تصمیم‌گیری، سکوی اقدام، تورنتو، کانادا ۱۹۹۵. قطعنامه سمینار توسعه رسانه‌های مستقل و کنرت گرای عرب، صنعا، یمن، ۱۹۹۶. قطعنامه کنگره جهانی وضعیت هنرمند، پاریس، فرانسه



۱۹۹۷، اشاره کرد.

۷۲. مجموعه مقالات همایش‌های انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران | به کوشش محسن حاجی زین‌العابدینی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، ۲ ج. در طول چند سالی که از عمر انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران می‌گذرد تلاش شد تا سخنرانی‌های ماهانه آن به صورت منظم برگزار شود و از صاحب‌نظران کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور دعوت به عمل آید تا در یکی از زمینه‌هایی که انجمن به منزله برخی موضوع‌های مهم تلقی می‌کند مقالاتی ارائه نمایند. اگر چه طیف موضوعی مقاله‌های ارائه شده در سخنرانی‌های ماهانه و همایش‌های انجمن بسیار گسترده به نظر می‌رسد اما در یک جنبه یعنی تازگی مطالب ارائه شده در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور مشترک است. این کتاب مجموعه‌ای از مطالب فوق را در بر می‌گیرد.



۷۳. وضعیت تحقیق در جامعه اطلاعاتی | [یونسکو] با ترجمه تاج‌الملوک ارجمند، ویراستار فهیمه غنی‌نژاد. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، ۱۱۰ ص.

با وجودی که اصطلاح جامعه اطلاعاتی اغلب به گوش می‌رسد و کاربرد متداولی نیز دارد، واقعیتی که به آن اشاره می‌شود پیچیده است و در معرض بسیاری اظهارنظرهای احتمالی قرار دارد. هدف غایی این مجموعه چیزی بیش از بازنگری وضعیت کنونی تحقیق است، چیزی که هدفش فراهم آوردن برخی ایده‌ها و نظریات برای تمام محققان، دانشجویان و حرفه‌ای‌ها است به منظور کمک به آنها در جهت یافتن مسیرشان در تحقیق گسترده‌ای که انجام آن را متقبل شده‌اند و مطالب مختلفی را در جنبه‌های گوناگون استفاده از اطلاعات و فناوری‌های ارتباطی ارائه کرده‌اند. فصل‌های این کتاب به مباحثی چون فناوری ارتباطی اطلاعات و جنسیت، گوناگونی فرهنگی و زبان در رسانه‌ها و شبکه‌های اطلاعات، آزادی مطبوعات و آزادی بیان در جامعه اطلاعاتی، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و معلولان، و اخلاق اطلاعاتی و دسترسی جهانی به دانش و اطلاعات می‌پردازد.



۷۴. اصطلاحنامه فرهنگی فارسی سه زبانه فارسی - انگلیسی - عربی، ویراست سوم / تدوین فریبرز خسروی؛ با همکاری نرگس قدیمی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵، (۱۳۷۴) ۲ ج.

یکی از وظایف اصلی علم اطلاع‌رسانی ذخیره اطلاعات برای بازیابی توسط استفاده کنندگان است. تولیدکنندگان اطلاعات، آزادانه اصطلاحات ویژه شاخه تخصصی خود را به کار می‌برند. گاه بر حسب نیاز اصطلاحات نو می‌سازند و گاه یک اصطلاح در آثارشان با معانی متفاوت به کار می‌رود. حجم عظیم اطلاعات و انتشارات نیز باعث وسعت دامنه این اصطلاحات می‌شود و استفاده کنندگان از اطلاعات نیز با فرهنگ‌ها و سطوح دانشی متفاوت، گاه با کمترین اطلاع از وسعت دامنه این موضوعات برای بازیابی مدارک به مراکز اطلاع‌رسانی مراجعه می‌کنند. در این میان اطلاع رسانیان باید نقش هادی و واسطه را بازی کرده جستجوگر را در کمترین زمان ممکن به بیشترین اطلاعات مرتبط با موضوع مورد نظر رهنمون شوند. اصطلاحنامه واژه‌نامه‌ای است که در آن واژه‌ها و اصطلاحات در قالب مقوله‌های گوناگون دسته بندی شده ارتباط بین آنها برقرار و اصطلاحات مرجع مشخص شده است. نخستین ویرایش اصفا در سال ۱۳۷۴ توسط سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی صورت پذیرفت.



۷۵. *PIR*: زبان‌ها و ادبیات ایرانی بر اساس نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره/تنظیم و تدوین ماندانا صدیق بهزادی. ویراست سوم. - تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵، (۱۳۷۱)، سی و دو، ۵۵۷ ص.

با شروع کار فهرست‌نویسی کتاب‌های فارسی عدم کارایی دو رده‌بندی متداول دهنده دیویی و رده‌بندی کتابخانه کنگره در مورد موضوعات مربوط به ایران اعم از دین، فلسفه، تاریخ، جغرافیا، زبان و ادبیات و ... بر ما آشکار شد. لذا برای پرهیز از هر نوع دوباره کاری تصمیم گرفته شد که مباحث مربوط به ایران و اسلام تکمیل و برای استفاده در اختیار کتابخانه‌های ایران و جهان قرار گیرد تدوین رده‌بندی زبان‌ها و ادبیات ایران مبتنی بر اصول نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره است، زیرا لازم بود این طرح با سایر قسمت‌های رده‌بندی کنگره که هم اکنون در بسیاری از کتابخانه‌های ایران رایج است و در کتابخانه ملی نیز به کار می‌رود هماهنگ باشد. دیگر آنکه تفصیل و شمول این رده‌بندی بر جزئیات و فروع علوم و دانش‌های بشری بسیار است. طرح حاضر مبتنی بر گسترش است، نه بر هم‌زدن نظام و دوباره‌سازی آن.

۷۶. *BBR* فلسفه اسلامی: باز نویسی و گسترش فلسفه اسلامی در نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره ویراست دوم / تنظیم و تدوین کامران فانی. تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۶، (۱۳۸۲)، ۹۸ ص.

از آنجایی که رده فلسفه اسلامی در نظام رده‌بندی کنگره کاستی‌ها و کمبودهای بسیار داشت و از جامعیت و کارایی لازم برخوردار نبود، تجدید نظر و بازنویسی آن به نحوی که پاسخگوی نیاز کتابخانه‌ها باشد، ضرورت داشت.

۷۷. کتابشناسی ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی بر مبنای مجموعه کتابخانه ملی، ج ۲. / به کوشش شهید سلطانی و دیگران، زیر نظر پوری سلطانی و کامران فانی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران؛ بنیاد ایران‌شناسی، ۱۳۸۶. سی و یک، ۲۳۸۳، ۲۹۹، XXIX. این اثر حاوی ۱۳۹۷۸ کتاب به زبان‌های انگلیسی، فرانسه، روسی و آلمانی است که در مورد ایران و اسلام به رشته تحریر درآمده است و در بخش ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی کتابخانه ملی نگهداری می‌شود. آنچه در مورد این اثر قابل ذکر است شیوه‌نویس فهرست‌نویسی آن است که در همین شماره کلیات در مقاله‌ای دیگر به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است. قدیمی‌ترین متون این مجموعه، سفرنامه سرآنتونی شرلی (Sir Antony Sherley, ۱۵۶۵-۱۶۳۵) است که در سال ۱۶۱۳ میلادی در لندن منتشر شده است. در میان مجموعه فرانسه سفرنامه پیتر دلا واله (Pietro Della Valle, ۱۶۵۲-۱۶۸۶) قدیمی‌ترین کتاب است که در سال ۱۶۶۲ منتشر شد. در بخش روسی یک نسخه از معاهده ترکمن‌چای داریم که ترجمه فرانسه آنهم همراه متن روسی آورده شده است. تاریخ دقیق آن معلوم نیست ولی مسلماً به دهه ۱۸۲۰ تعلق دارد. در بخش آلمانی یک قرآن به زبان آلمانی از تئودور آرنولد (Theodor Arnold) داریم که در سال ۱۷۴۶ در شهر لمگو (Lemgo) چاپ شده است.

پی‌نوشت‌ها:

1. CD
2. Books in Print
3. The World of Learning

